Drakulától a Rákóczi-szabadságharcig: újabb különlegességek a Régi Ritka digitális gyűjteményben

2025/01/24

A Régi Ritka elnevezésű digitális gyűjtemény mintegy 1400, eddig elérhetetlen, történelmi értékű röplappal bővült, miközben a platform új, felhasználóbarát keresőfunkcióval és korszerű képnézegetővel is gazdagodott.

[1]

A nemzeti könyvtár különleges ritkaságai mostantól még szélesebb közönség számára válnak hozzáférhetővé. A Régi Ritka elnevezésű digitális gyűjtemény mintegy 1400, eddig elérhetetlen, történelmi értékű röplappal bővült, miközben a platform új, felhasználóbarát keresőfunkcióval és korszerű képnézegetővel is gazdagodott.

A nemzeti könyvtár digitalizálta és online platformján közzétette a Régi Nyomtatványok Tárában őrzött röplapgyűjteményét **[2]**. [3] így a metszetek **[4]** és a **régi ex librisek** [5] mellett a híráramlás kora újkori dokumentumai is böngészhetővé váltak. Ezek a rövid, sokszor illusztrált nyomtatványok a korszak legaktuálisabb híreit és eseményeit közvetítették a nagyközönség számára, azaz pillanatképek a múltból. Ennek megfelelően a röplapoké igen értékes és nagyon ritka kiadványcsoport, hiszen – a múló pillanat olvasmányai lévén – aktualitásukat vesztve eltűntek, elenyésztek, mindössze néhány elszórt példányukat mentette meg a gyűjtőszenvedély az utókornak.

A Régi Nyomtatványok Tára egyedülálló, mintegy 1400 darabos magyar vonatkozású gyűjteményt őriz, amely mostantól online is böngészhető.

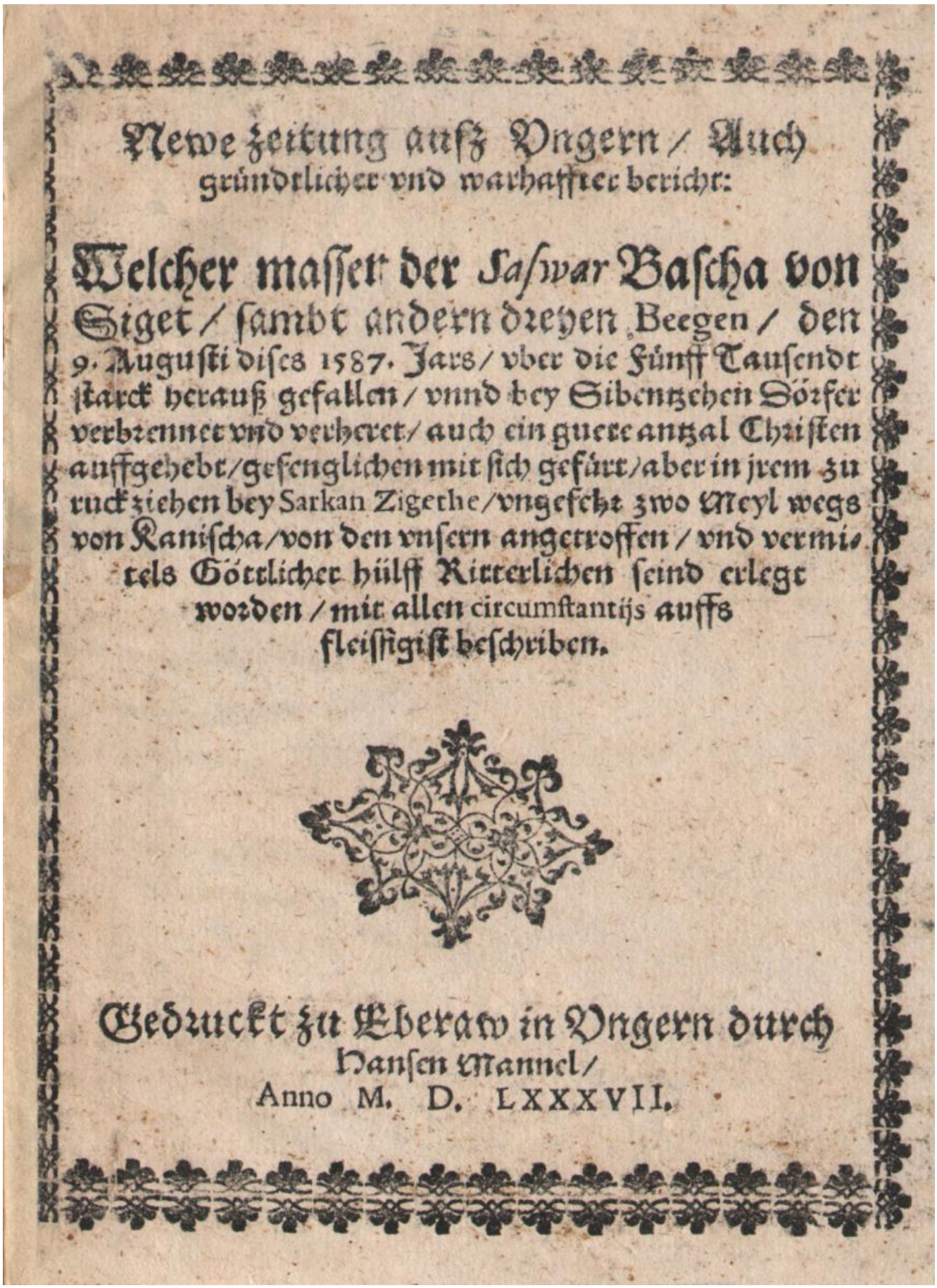
[6]

Ain Ermanung wider
Die Türcken / Vnd wie sy die Christen
durchechtent. Im land Vngern.
Im iar M D XX II.

[7]

Ein neues Lied in welchem auß
angebung deren so von anfang mit vnd darbey
gewesen / Die gantz handlung des Türcken / in Vn-
gern vnd Osterreych nemlich der belegerung der
stat Wien begryffen ist / Im thon O Gott
in deinem höchsten thron.
Ex
Bibl. Com.
F. Széché-
nyi.

[8]

Newe zeitung auß Vngern / Auch gründtlicher vnd warhafftter bericht:

Welcher massen der Jaßwar Bascha von Siget / sambt andern dreyen Beegen / den 9. Augusti dises 1587. Jars / vber die Fünff Tausendt starck herauß gefallen / vnnd bey Sibenzehen Dörfer verbrennet vnd verheret / auch ein guete anzal Christen auffgehebt / gefenglichen mit sich gefürt / aber in jrem zu ruckziehen bey Sarkan Zigethe / vngefehr zwo Meyl wegs von Kanischa / von den vnsern angetroffen / vnd vermittels Göttlicher hülff Ritterlichen seind erlegt worden / mit allen circumstantijs auffs fleissigist beschriben.

Gedruckt zu Eberaw in Vngern durch Hansen Mannel / Anno M. D. LXXXVII.

[9]

A gyűjtemény kialakítása 1946-ban kezdődött meg, s máig tart, hiszen azóta folyamatosan gyarapítjuk mind vásárlás, mind a könyvtár raktáraiban lappangó ilyen nyomtatványok felkutatása révén. A Régi Ritkán a teljesség kedvéért a „Röpl.” jelzettel ellátott röplapok, újságlapok, röpiratok mellett a magyar vonatkozású röplapok közé sorolható egyéb dokumentumainkat (ősnyomtatványokat, a *Régi Magyar Könyvtár* gyűjteményébe tartozó darabokat, valamint az Apponyi-metszetgyűjtemény illusztrált röplapjait) is közreadjuk, ebben is követve Hubay Ilonát, a gyűjtemény első nyomtatott katalógusának összeállítóját.

A röplap nem más, mint aktuális, közérdeklődésre számot tartó eseményt tárgyaló, többnyire kis terjedelmű (egy-két lapostól a néhányszor tízlaposig terjedő), általában egyetlen hírt tartalmazó nyomtatvány. A könyvnyomtatás megjelenésével szinte egy időben létrejött, sokszor képpel illusztrált, kis füzetek célja elsősorban a hírközlés volt. A hamar nagy népszerűségre szert tett, gyorsan és olcsón kiadható, ugyanakkor biztos jövedelmet, így az adott nyomda fennmaradását jelentő termékek Német- és Olaszországból indulva hamarosan egész Európát meghódították. A röplapot nyomdászok, könyvkötők, vándorárusok terjesztették, leginkább vásárok alkalmával, ahol sok ember megfordult. A szövegek alapját rendszerint egy-egy, az esemény színhelyéről érkezett levél vagy egy szemtanú elbeszélése, sokszor egy máshol kiadott nyomtatvány szövege adta.

[10]

[11]

A XV. század egyik legolvasottabb német nyelvű röplapja az erdélyi szászok földjére 1456-ban betört Drakula havasalföldi vajda, a „Karóba húzó” Vlad (Vlad Tepes) sorozatos rémtetteit egy, a helyszínről elmenekült szemtanú elbeszélése nyomán adja hírül. Ennek egyik legkorábbi kiadása [10] 1485 körül jelent meg, és a szemtanú kéziratos feljegyzésben is fennmaradt elbeszélését azzal a valóságtól eltérő befejezéssel toldja meg, hogy Drakula a magyar király évekig tartó budai fogságában keresztény hitre tért, s trónjára visszatérve még évekig emberséggel uralkodott. Az ősnyomtatványnak számító kiadvány több szempontból is különleges, hiszen egyrészt tartalmaz egy a vajdát ábrázoló fametszetet, másrészt mindössze egyetlen példány létezik belőle a világon, amely Széchényi Ferenc gyűjteményéből került a nemzeti könyvtárba.

A mohácsi ütközet [12] után nem sokkal újságlapok tudósítottak a törökök sikeréről, Szigetvár 1566-os ostromával [13] már egyidejűleg jelentek meg képes tudósítások a hadi eseményekről. Zrínyi Miklós [14] volt például az első hős hadvezér, akiről portrét közöltek a birodalomban, sőt a szigetvári védőkért imát rendelt el még a canterburyi érsek is. Ebben a hírfolyamban gyakran találkozhatunk Bethlen Gábor [15] nevével, ugyanígy számtalan röpirat hirdette a korabeli Európában a magyarországi török háborúk szükségességét, nemzetközileg is támogatva Zrínyi Miklós [16] horvát bán és köre háborús terveit. A kiadványok számát jól mutatja, hogy Raimondo Montecuccoli szerint Zrínyi fizetett röplapírókat alkalmazott, azért keletkezett akkora nemzetközi híre. Thököly Imre [17] szintén sokszor szerepelt a legpopulárisabb korabeli nyomtatványokban, de ezek a híradások eltörpülnek a Buda visszavételéről tudósító 1600 ismert metszetes röplap mellett. A röplap II. Rákóczi Ferenc [18] korában vált a publicisztika igazán hatásos eszközévé. A nagyszombati, debreceni, lőcsei, kolozsvári nyomdák szünet nélkül ontották a fejedelem által megrendelt röplapokat.

Bethlen Gabors Blutfahnen/

Welchen derselbige zu Newsol von rohtem Damaschket machen; mit gegenwertigen Figuren vnd Worten mahlen; vnd dem Emerico Turczo als Landfenderichen solenniter überlieffern lassen.

EXURGET DEUS EXERCITUUM ET DISPERGANTUR OMNES INIMICI EIUS QUI ODERUNT EUM DELEANTUR A FACIE TERRA

CONSILIO FERMARE DEI

SUB SPE ET PATIENTIA DEUS ANCHORAM IACTAM SE CUNDET

Psalm. 68. V. 2

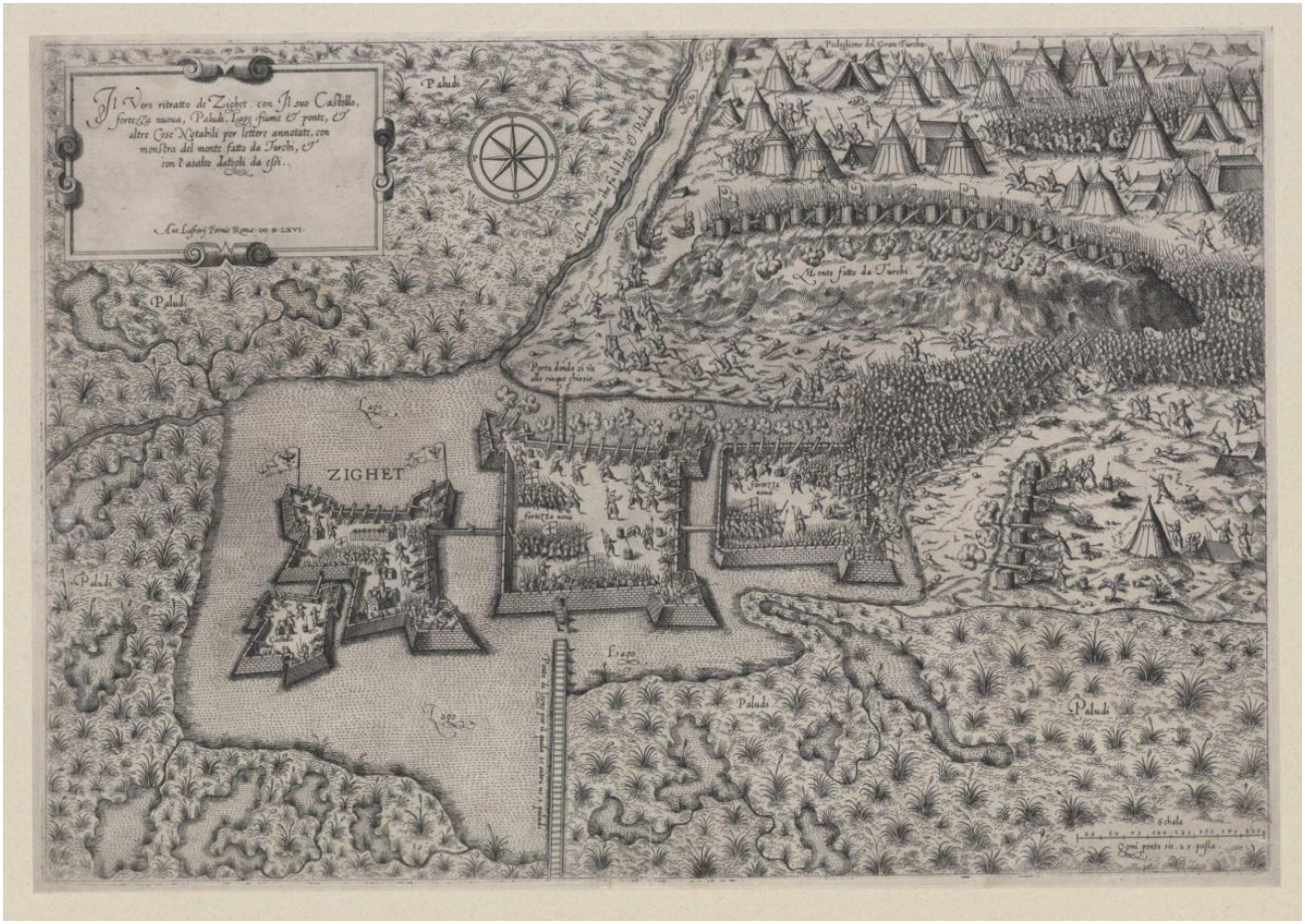
Diese Figur allhier zur frist
Bethlen Gabors Blutfahnen ist
Welchen er newlich (mich versteht)
Emeric Turczo lieffern thet
Dem Landfändrich in Vngerland
Was nun der Fahn hat vor Verstand
Odr was die Figur bedeut
Möcht vielleicht geben bald die Zeit
Allein die Wort so drinnen stahn
Will ich dir jetzt teutsch zeigen an
Sie stehen in dem Psalmenbuch
Psal.68.v.2 Am acht vnd sechtzigsten auffsuch
Da David spricht: Es steh Gott auff/
Daß seine Feind all zu hauff
Zerstrewet werden in seim Grimm
Die jhn hassen fliehen vor jhm/ꝛc.
Dannoch ein Schrifft/so allhie steht
Vnter der Säulen/dahin geht:
Durch Gottes Raht befestiget ist/
Zur Hoffnung vnd Gedult zur frist/
Dem außgeworffnen Ancker wol/
Gott Glück verleyhen. Darnach sol
Jm ein jeder selbst bilden ein
Was der andern Verstand möcht seyn
Als Sonn/Scepter/Säulen vnd Cron/
Das Schwert/Palmzweig/auch zuvor an
Das lauffent Schiff zu sampt dem Stern.
Selbst wisst ich die Außlegung gern
Dann ein jeder selbst/wie jhr wisst/
Seiner wort bester Deuter ist:
Vor mein Person wündscht ich allzeit/
Daß dieser Fahn alls gutes bedeut.
GOtt woll auch gnädig dafür seyn/
Daß die nicht bey vns brechen eyn/
So allhie auff dem Schiffe fahrn/
Vor frembden Völckern vns bewahrn.
Darzu wird dann auch helffen gern/
Nu.24.v.17 Christus der rechte Jacobs Stern/
Malach.4.2 Die Sonne der Gerechtigkeit/
Welchem gehören weit vnd breit
Psal.2.v.8. All Königreich/Scepter vnd Cron
Als dem ewigen Gottes Sohn/
Psal.72.v.8 Der biß an der Welt End regiert
Ps.50.v.15. Jhn anzuruffen vns gebürt/.
Daß er vnser liebs Vatterland
Bring wider in Fried vnd Wolstand.
GOtt helff/daß dieser Palmenzweig
Das Schwert entzwey schlag/in ein Streich/
O lieber GOtt/von vns nicht weich.

E N D E.

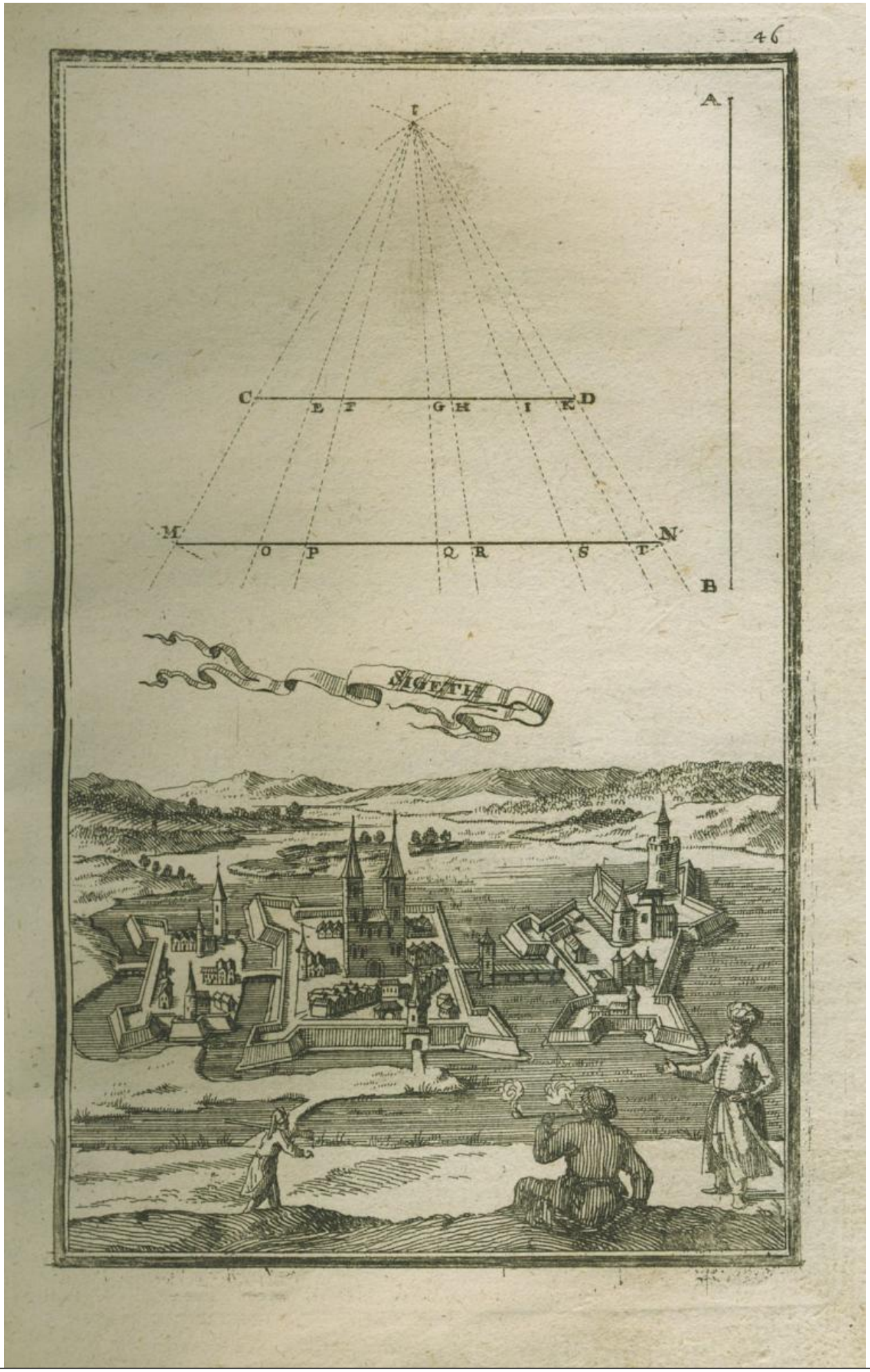
[19]

ILLUSTRISSIMI et CELSISSIMI
DOMINI, DOMINI EMERICI TŐKŐLŸ. COMITIS
HUNGARIÆ. VERA EFFIGIES.

[20]

Il Vero ritratto de Zighet . con Il suo Castello,
Paludi
Padiglione del Gran Turcho
Monte fatto da Turchi
ZIGHET
Lago
Scala

[21]

46
A
I
C
E
F
G
H
I
K
D
M
O
P
Q
R
S
T
N
B

[22]

[23]

A' MELTOSAGOS FEJEDELEM
FELSŐ-VADASZI
RAKOCZI FERENCZ,
Kegyelmes Urunk által:
Nemzetűnknek s' édes Hazánknak a' Német Nemzet kegyetlen Uralkodáſa alatt lett, hallatlan meg-nyomorittatásárúl, maga Méltóságos Személlyének nagy méltatlan ſzenvedéſérűl,

Es

Az *Auſtriai* Ház erőſzakoskodása alól való fel-ſzabadulásért fogott Magyar fegyvernek artatlanságárúl, az egéſz Kereſztyén Világnak eleibe adatott

MANIFESTUM.

KŐZ TUDOMANY TETEL.

Illy elsőben Deák, moſtan pedig Magyar Nyelven, újjonnan közönségeſsé tétetett.

KÖNYVTÁRÁBÓL

Nyomt. 1704. Eſztend.

[24]

A Régi Ritka [1] új keresőrendszere lehetővé teszi a több szempontú keresést, valamint az előre elkészített listák alapján történő böngészést. Az új képnézegető funkcióval a felhasználók nemcsak nagyíthatják és elforgathatják a dokumentumokat, hanem egymás mellé is helyezhetik őket, ami különösen hasznos a történészek, nyomdászattörténészek, irodalmárok, kultúrtörténészek, grafikai szakértők, kutatók számára.

Az online gyűjtemény célja az is, hogy a szakemberek mellett a szélesebb közönség is megismerhesse, élvezhesse a régi ritkaságokat. Az érdeklődők felfedezhetik, milyen hírek foglalkoztatták az embereket évszázadokkal ezelőtt, miközben megcsodálhatják a korabeli nyomdatechnikával készített illusztrációkat.

[25]

[26]

[27]

[28]
2025/02/09 - 13:39

Forrás webcím: https://oszk.hu/hirek/drakulatol-rakoczi-szabadsagharcig-ujabb-kulonlegessegek-regi-ritka-digitalis-gyujtemenyben_2025

Hivatkozások:
[1] https://regiritka.oszk.hu/
[2] http://regiritka.oszk.hu/roplapok/
[3] https://regiritka.oszk.hu/roplapok/
[4] https://regiritka.oszk.hu/metszetek/
[5] https://konyvjegytar.oszk.hu/kereso/#lelohely=OSZK%20R%C3%A9gi%20Nyomtatv%C3%A1nyok%20T%C3%A1ra
[6] https://regiritka.oszk.hu/roplapok/newe-zeittung-wie-die-schlacht-zu-ungern-mit-dem-tucrkischen-keyser-ergangen-1526/
[7] https://regiritka.oszk.hu/roplapok/ain-ermanung-wider-die-turcken-und-wie-sy-die-christen-durchechtent-im-land-ungern/
[8] https://regiritka.oszk.hu/roplapok/ein-neues-lied-in-welchem-die-gantz-handlung-des-turcken-in-ungern-und-osterreych-nemlich-der/
[9] https://regiritka.oszk.hu/roplapok/newe-zeitung-auss-ungern-auch-grundtlicher-und-warhaffter-bericht-welcher-massen-der-saswar/
[10] https://regiritka.oszk.hu/roplapok/historie-von-dracole-waida/
[11] https://regiritka.oszk.hu/roplapok/die-ruhmlichst-erstrittene-doppel-victorie-das-ist-eine-ausfuhrliche-beschreibung-erstlich-des/
[12] https://regiritka.oszk.hu/kereso/#foldrajzi_nev=Moh%C3%A1cs
[13] https://regiritka.oszk.hu/kereso/#foldrajzi_nev=Szigetv%C3%A1r
[14] https://regiritka.oszk.hu/kereso/#adv=%5B%7B%22f%22%3A%5B%7B%22f%22%3A%22bemutatott_szemely%22%2C%22v%22%3A%22Zr%C3%ADnyi%20Mikl%C3%B3s%20(1508-1566)%22%2C%22c%22%3A%22%3D%22%7D%5D%2C%22o%22%3A%22AND%22%7D%5D&adv_op=AND
[15] https://regiritka.oszk.hu/kereso/#t=R%C3%B6plapok&bemutatott_szemely=Bethlen%20G%C3%A1bor%20(Erd%C3%A9ly%3A%20fejedelem)%20(1580-1629)
[16] https://regiritka.oszk.hu/kereso/#bemutatott_szemely=Zr%C3%ADnyi%20Mikl%C3%B3s%20(1620-1664)
[17] https://regiritka.oszk.hu/kereso/#adv=%5B%7B%22f%22%3A%5B%7B%22f%22%3A%22bemutatott_szemely%22%2C%22v%22%3A%22Th%C3%B6k%C3%B6ly%20Imre%20(Erd%C3%A9ly%3A%20fejedelem)%20(1657-1705)%22%2C%22c%22%3A%22%3D%22%7D%5D%2C%22o%22%3A%22AND%22%7D%5D&adv_op=AND
[18] https://regiritka.oszk.hu/kereso/#t=R%C3%B6plapok&szerzo=II.%20R%C3%A1k%C3%B3czi%20Ferenc%20(Erd%C3%A9ly%3A%20fejedelem)%20(1676-1735)
[19] https://regiritka.oszk.hu/roplapok/bethlen-gabors-blutfahnen-welcher-derselbige-zu-newsol-von-rohtem-damaschket-machen-mit/
[20] https://regiritka.oszk.hu/apponyi-metszetek/thokoly-imre-egeszalakos-portreja/
[21] https://regiritka.oszk.hu/apponyi-metszetek/szigetvar-ostroma-1566-ban-2/
[22] https://regiritka.oszk.hu/apponyi-metszetek/szigetvar-madartavlati-kepe/
[23] https://regiritka.oszk.hu/apponyi-metszetek/zrinyi-miklos-lovasportreja-es-a-teli-hadjarat-terkepe/
[24] https://regiritka.oszk.hu/roplapok/a-meltosagos-fejedelem-felso-vadaszi-rakoczi-ferencz-kegyelmes-urunk-altal-nemzetunknek-s-edes/
[25] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/az-apponyi-csalad-ex-librise/
[26] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/a-balassa-csalad-ex-librise-2/
[27] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/a-mednyanszky-baroi-csalad-ex-librise/
[28] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/a-magyar-kiralyi-egyetem-konyvtaranak-ex-librise/
[29] https://oszk.hu/category/foszotar-es-pozicionalo/hirek
[30] https://oszk.hu/category/foszotar-es-pozicionalo/hirek-cimlapon